श्री ५ को सरकार

कानून तथा न्याय मन्त्रालय

श्री ५ महाराजाधिराजबाट बनाइबक्सेको तल लेखिए बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गरिएको छ ।

२०१९ सालको ऐन नं. ३६

स्वस्तिश्री गिरिराजचक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरुदावली विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला ओजस्विराजन्य अति तेजस्वी त्रिभुवन प्रजातन्त्रश्रीपद अति कीर्तिमय नेपालश्रीपद प्रोज्ज्वल नेपालतारा ॐ रामपट्ट अतुलज्योतिर्मय त्रिशक्तिपट्ट अतिप्रवल गोरखा-दक्षिणबाहु महाधिपति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री श्री श्रीमन्महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानाम् सदा समरविजयिनाम् ।

छापाखाना र प्रकाशन सम्बन्धी एनलाई संशोधन तथा एकीकरण गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना:– सर्वसाधारण जनताको सदाचार, शिष्टाचार र नैतिकता कायम राख्न छापाखाना र प्रकाशन सम्बन्धमा समयानुकूल व्यवस्था गर्न र उचित नियन्त्रण गर्नको लागि छापाखाना र प्रकाशन सम्बन्धी ऐनलाई संशोधन तथा एकीकरण गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट नेपालको संविधानको धारा ९३ अनुसार यो ऐन बनाइबक्सेको छ ।

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भ:– (१) यो ऐनको नाम "छापाखाना र प्रकाशन सम्बन्धी ऐन, २०१९" रहेको छ ।

(२) यो ऐन नेपाल अधिराज्यभर लागू हुनेछ ।

(३) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा:– विषय वा प्रसंगले अर्कै अर्थ नलागेमा यस ऐनमा:–

(क) "किताब" भन्नाले जुनसुकै भाषामा समग्र अथवा खण्ड खण्ड रूपमा छापिएको वा यन्त्रद्वारा निकालिएको वा लिथो भएको प्रत्येक पुस्तक, पुस्तिका, पर्चा, विवरणपत्र, स्वरलिपि, नक्शा, मानचित्र इत्यादिलाई जनाउँछ ।

(ख) "लिखतपत्र" भन्नाले चित्र, नक्शा, फोटो अथवा अरू कुनै प्रत्यक्ष चित्रणलाई जनाउँछ ।

(ग) "समाचारपत्र" भन्नाले सम्पूर्ण वा अधिक अंशमा सरकार, राजनीतिक, सार्वजनिक कार्य तथा अन्य प्रचलित विषयको क्षेत्रमा वर्तमान घटनाहरूको लिखित समाचारको प्राथमिक सूत्रको काम दिने, सार्वजनिक रूपमा विक्री हुने पत्र सम्झनु पर्छ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(घ) "समाचारपत्रिका" भन्नाले सार्वजनिक खबर वा त्यसको आलोचना भएको तर समाचारपत्रमा नगनिने समाचार सम्बन्धी कागजपत्र सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "छापाखाना" भन्नाले किताब, समाचारपत्र, समाचारपत्रिका वा लिखतपत्रलाई धेरै प्रतिहरू निकाल्ने साधन सम्झनु पर्दछ । यस शब्दले छाप्ने मेशीन, टाइप, लिथो गर्ने मेशीन, सबै कलहरू, ज्यावल, कार्यालय त्यसको हिस्साहरू समेतलाई जनाउँछ ।

(च) "अनधिकृत प्रकाशन" भन्नाले छापाखाना र प्रकाशन रजिष्ट्रेशन ऐन, बमोजिम रीतपूर्वकको कागज गरिनसक्दै प्रकाश गरेको वा यो ऐन बमोजिम धरौट मांगिएकोमा धरौट दाखिल नगरी वा मनाही गरिएको अवधिमा प्रकाशित भएको वा जफत हुने भनी सूचना गरिएको समाचारपत्र, समाचारपत्रिका, किताब वा लिखतपत्रलाई जनाउँछ ।

(छ) "बेरीतको छापाखाना" भन्नाले छापाखाना र प्रकाशन रजिष्ट्रेशन ऐन बमोजिम रीतपूर्वकको कागज गरिकन राखिएको छापाखाना बाहेक अरू छापाखाना सम्झनु पर्दछ ।

(ज) "स्थानीय पदाधिकारी" भन्नाले बडाहाकिम वा मेजिष्ट्रेट वा श्री ५ को सरकारले नेपाल गजेटमा सूचना प्रकाशित गरी तोकिदिएको कुनै पदाधिकारी सम्झनु पर्दछ ।

(झ) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यो ऐन अन्तर्गतको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्दछ ।

३. छापाखाना राख्नेलाई लाग्ने धरौटः– (१) छापाखाना चालू गर्न निमित्त छापाखाना र प्रकाशन रजिष्ट्रेशन ऐन बमोजिम छापाखाना धनीले कागज गरिसकेपछि त्यस्ता छापाखाना धनीबाट धरौट लिनुपर्ने आवश्यकता देखेमा स्थानीय पदाधिकारीले धरौट लिनुपर्ने कारण-समेत लेखी राखी निजबाट बढीमा एक हजार रुपैयांसम्म धरौट दाखिल गर्न लगाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम धरौट राख्न लगाउने निर्णय गरेमा स्थानीय पदाधिकारीले त्यस्तो धरौटको अंक तोकी आदेश दिएका मितिले पन्ध्र दिनभित्र तोकिएको अड्डामा धरौट दाखिल गर्नु भनी छापाखाना धनीलाई आदेश दिनेछन् ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम पन्ध्र दिनको म्याद तोकी धरौट मांगिएकोमा सो बमोजिम धरौट दाखिल नभएसम्म छापाखाना धनीलाई कुनै किसिमको किताब, समाचार-पत्र, समाचारपत्रिका वा लिखतपत्र मुद्रण गर्न नपाउने गरी स्थानीय पदाधिकारीले आदेश दिन सक्नेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

४. प्रकाशकलाई लाग्ने धरौटः– (१) छापाखाना र प्रकाशन रजिष्ट्रेशन ऐन बमोजिम कुनै प्रकाशकले कागज गरिसकेपछि त्यस्ता प्रकाशकबाट धरौट लिनुपर्ने आवश्यकता देखेमा स्थानीय पदाधिकारीले सो लिनुपर्ने कारणसमेत लेखी राखी निजबाट बढीमा एक हजार रुपैयांसम्म धरौट माग्न सक्छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम धरौट राख्न लगाउने निर्णय गरेमा स्थानीय पदाधिकारीले त्यस्तो धरौटको अंक तोकी आदेश दिएका मितिले पन्ध्र दिनभित्र तोकिएको अड्डामा धरौट दाखिल गर्नु भनी प्रकाशकलाई आदेश दिनेछन् ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम पन्ध्रदिनको म्याद तोकी धरौट मागिएकोमा सो बमोजिम धरौट दाखिल नभएसम्म प्रकाशकलाई सम्बन्धित समाचारपत्रको प्रकाशन गर्न नपाउने गरी स्थानीय पदाधिकारीले आदेश दिन सक्नेछ ।

५. छापी प्रकाश गर्न नहुनेः– (१) प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष तवरबाट देहायमा लेखिएको अपराधको वृद्धि हुने आशंकाको कुनै शब्द, चिन्ह अथवा प्रत्यक्ष आकार कुनै समाचारपत्र, समाचारपत्रिका, किताब अथवा अरू लिखतपत्रमा छापी प्रकाश गर्न हुँदैनः–

(क) ज्यान मार्ने वा ज्यान सम्बन्धी कुनै हिंसात्मक अपराध गर्न लगाउने, दुरुत्साहन दिने वा त्यस्तो अपराध गर्ने गर्न लगाउने प्रवृत्ति भएका अपराधी वा अपराधमा बात लागेको सक्कली वा बनावटी पात्रको प्रशंसा गर्ने,

(ख) श्री ५ को सरकारको कर्मचारीलाई निजको कर्तव्य-पथ वा राजभक्तिबाट विचलित गर्ने गराउने वा त्यस्तो कामको लागि दुरुत्साहन दिने,

(ग) श्री ५ महाराजाधिराज वा राजपरिवार वा विदेशी मुलुकका निमित्त नेपाल अधिराज्यको कूटनीतिक प्रतिनिधि वा नेपाल अधिराज्यको निमित्त विदेशी मुलुकका कूटनीतिक प्रतिनिधि वा कानून बमोजिम खडा गरिएको सरकार वा न्याय प्रशासन वा नेपाल अधिराज्यको जनतामध्ये कुनै जाती, वर्ण, वर्ग वा उपजातीलाई घृणा वा निरादर गराउने वा श्री ५ महाराजाधिराज वा मौसूफको सरकारमा अवहेलना वा द्वेष बढाउने वा नेपाल अधिराज्य र अन्य कुनै मित्रराष्ट्रसंगको सम्बन्धमा वैमनस्य उत्पन्न गर्ने गराउने,

(घ) ज्यान लिने वा घाउ चोट पटक लगाउने वा अनुचित हानि पुऱ्याउने डरत्रास देखाई वा अरू कुनै किसिमको दुःख पीर दिई टोक टण्टा लगाई कसैको सम्पत्ति अरू कसैलाई दिन कर लाग्ने पार्न वा ऐनले गर्न कर नलाग्ने काम गर्न लगाउने वा ऐनले गर्न पाउने काम गर्न नदिने,

(ङ) ऐन कानून बमोजिम गर्नुपर्ने र शान्ति तथा सुव्यवस्था कायम राख्ने काम गर्न नदिई बाधा विरोध पार्ने कुनै अपराध गर्ने अथवा कर दस्तूर मालपोत रोडशेष इत्यादि श्री ५ को सरकारको आय हुने रकम कलम लिनुपर्नेमा असूल उपर गर्न लाग्दा बाधा विरोध पार्ने रोक्ने आलटाल गराउने,

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(च) श्री ५ को सरकारको कुनै कर्मचारीलाई निजको तोकिदिएको कामको सिलसिलामा गर्न नहुने काम गराउने वा गर्नुपर्ने काम नगर्ने वा गरेको काममा नचाहिने टिलाइसंग गर्न लगाउने वा राजीनामा गर्ने गरी बहकाउने,

(छ) नेपाल अधिराज्यभित्रको जनताको विभिन्न वर्गमा आपसी वैमनस्य वा घृणा पैदा गराउने,

(ज) श्री ५ को सरकारको कर्मचारीहरूको नियुक्तिको काममा निजहरूको तालीम अनुशासन इत्यादिमा बाधा विरोध पार्ने,

(झ) अश्लिल भाषा वा अश्लिल भाव आउने शब्दहरूद्वारा अश्लिल कुरा अभिव्यक्त गर्ने,

(ञ) सार्वजनिक जीवनमा अनैतिकता बढाउने सम्बन्धी वा व्यक्तिगत आक्षेपद्वारा सार्वजनिक जीवनको स्तर घटाउने ।

स्पष्टीकरण:– (१) माथि लेखिए बमोजिमको कुनै प्रवृत्ति नदेखिएमा कुनै ऐतिहासिक वा साहित्यिक लेखमा गरेको सम्मति वा प्रशंसामा यो दफा लागू हुनेछैन ।

(२) घृणा, अवहेलना अथवा असन्तोषको उत्तेजना नदिई बदली गराउने उद्देश्यले मात्र कानूनी तवरबाट कुनै ऐन कानूनका खराबी देखाई छापिएको टीका टिप्पणीलाई माथिका खण्डहरूमा लेखिए बमोजिम भए गरेको मानिने छैन ।

(३) घृणा, अवहेलना, अथवा असन्तोषको उत्तेजनारहित कानूनी तवरबाट श्री ५ को सरकारको कुनै कारवाइको आलोचना गरेकोमा पनि माथिका खण्डहरूमा लेखिए बमोजिम भए गरेको मानिने छैन ।

(२) उपदफा (१) मा लेखिएको विषयहरूको लक्ष गरी कुनै शब्द, चिन्ह, प्रत्यक्ष आकार भएको किताब, समाचारपत्र, समाचारपत्रिका वा लिखतपत्रहरू छापी प्रकाश गरेको वा छाप्न वा प्रकाश गर्न लागेको कुरा श्री ५ को सरकारमा जाहेर भएमा जुन शब्द, चिन्ह वा प्रत्यक्ष आकारबाट सो भए गरेको भन्ने सम्झेको छ, सो कुरासमेत खुलाई छापाखाना धनी र प्रकाशकलाई लिखित जनाउ दिई श्री ५ को सरकारले त्यस्तो समाचारपत्र, समाचारपत्रिका, किताब अरू लिखतपत्रको सबै प्रति अधिराज्यभर जहां फेला परे पनि जफत गर्ने आदेश दिन सक्छ र धरौट राखेको कलममा जम्मै धरौट वा त्यसको केही खण्ड वा धरौट नराखेकोमा बढीमा एक हजार रुपैयांसम्म जरिवाना गर्न सक्छ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम निर्णय भएपछि छापाखाना र प्रकाशन रजिष्ट्रेशन ऐन बमोजिम यस्तो छापाखानाको धनी वा प्रकाशकले गरेको कागज र पाएको प्रमाणपत्र रद्दी भएको मानिने छ ।

(४) कुनै छापाखानाले अश्लिल भाषाको प्रयोग गरी प्रकाशन गरेमा निजलाई स्थानीय पदाधिकारीका तजवीजले पचास रुपैयांसम्म जरिवाना हुनेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

६. मनाही गरिएको बेलामा मुद्रण वा प्रकाशन गरेमाः— दफा ३ को उपदफा (३) वा दफा ४ को उपदफा (३) बमोजिम मुद्रण वा प्रकाशन गर्न मनाही गरिएकोमा त्यस्तो आदेशको बर्खिलाप प्रकाशन वा मुद्रण गरेमा श्री ५ को सरकारले त्यस्तो छापाखाना धनी वा प्रकाशकलाई निम्नलिखित आदेश दिन सक्नेछः—

(क) बढीमा एक हजार रुपैयांसम्म जरिवाना गर्न, र

(ख) छापाखाना र प्रकाशन रजिष्ट्रेशन ऐन बमोजिम छापाखाना धनी वा प्रकाशकले गरेका कागज र पाएको प्रमाणपत्र बदर गर्न ।

७. अर्को धरौट राख्नुपर्नेः— (१) यस ऐन बमोजिम धरौट राखेको रुपैयां दफा ५ वा ६ बमोजिम जम्मै वा त्यसको केही खण्ड जफत भएपछि वा जरिवाना भएपछि फेरि छापाखाना वा प्रकाशन चालू गर्न चाहेमा छापाखाना र प्रकाशन रजिष्ट्रेशन ऐन बमोजिम फेरि दोस्रो पटक कागज गरी प्रमाणपत्र पाएपछि त्यस्तो छापाखाना धनी वा प्रकाशकबाट स्थानीय पदाधिकारीले बढीमा पांच हजार रुपैयांसम्म धरौट दाखिल गराउन सक्नेछ । त्यसरी धरौट दाखिल गर्ने आदेश भएको पन्ध्र दिनभित्र आदेशमा तोकिए बमोजिमको धरौट तोकिएको अड्डामा दाखिल गर्नुपर्दछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम धरौट मागिएको वा सो बमोजिम धरौट दाखिल नभएसम्म कुनै मुद्रण वा प्रकाशन गर्न नपाउने गरी स्थानीय पदाधिकारीले आदेश जारी गर्न सक्नेछ ।

८. पछिल्लो धरौट र प्रकाशित पुस्तक आदि जफत गर्ने अधिकारः— (१) दफा ७ बमोजिम धरौट राखेपछि फेरि पनि दफा ५ को उपदफा (१) मा लेखिएको किसिमको कुनै शब्द, चिन्ह वा प्रत्यक्ष आकार भएको कुनै किताब, समाचारपत्र, समाचारपत्रिका अथवा अरू कुनै लिखतपत्र छाप्न वा प्रकाशन गर्ने काममा लागेको छ भन्ने श्री ५ को सरकारले ठहराएमा त्यस्ता शब्द, चिन्ह वा प्रत्यक्ष आकार भएको कुरा उल्लेख गरी त्यस्ता छापाखाना धनी वा प्रकाशकलाई लिखित जनाउ दिई दफा ७ बमोजिम राखेको सबै धरौट वा केही खण्ड र त्यस्ता समाचारपत्र, समाचारपत्रिका, किताब अथवा लिखतपत्रको सबै प्रति नेपाल अधिराज्यभर जहां फेला परे पनि जफत हुनेछ भन्ने आदेश जारी गर्न सक्तछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम जनाउ दिएपछि छापाखाना र प्रकाशन रजिष्ट्रेशन ऐन बमोजिम गरेको कागज र पाएको प्रमाणपत्र रद्दी भएको मानिनेछ ।

९. म्याद नाघेपछि मुद्रण वा प्रकाशन गरेमा हुने सजायः— (१) दफा ३ र ४ बमोजिम धरौट बुझाउन आदेश दिएको म्याद नाघेपछि वा दफा ६ बमोजिम आदेश दिएपछि वा दफा ७ को उपदफा (२) बमोजिम गर्न मनाही गरेपछि कुनै किताब, समाचारपत्र, समाचारपत्रिका र अरू कुनै किसिमको लिखतपत्र छाप्न हुँदैन ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(२) उपदफा (१) उल्लंघन गरेमा श्री ५ को सरकारले त्यस्तो उल्लंघन गर्ने छापाखाना धनी वा प्रकाशकलाई लिखित जनाउ दिई सो छापाखाना र प्रकाशन गर्न लागेको सबै कागजात जफत गर्न सक्नेछ ।

१०. रहेको धरौट फिर्ता हुनेः— कुनै व्यक्तिले यो ऐन बमोजिम धरौट राखेको छ र सो धरौट राख्नपरेको छापाखाना राख्ने काम निजले छाडेपछि अथवा सो व्यक्ति प्रकाशक हुन छाडेपछि छापाखाना र प्रकाशन रजिष्ट्रेशन ऐन बमोजिम सूचना दिइसकेपछि निजले ती विषयहरूमा राखेको धरौट फिर्ता पाऊं भनी स्थानीय पदाधिकारीकहां दरखास्त दिन आएमा स्थानीय पदाधिकारीले सो कुरा हो होइन बुझी हो भन्ने ठहराएमा र निजबाट यस ऐन बमोजिम असूल गर्नुपर्ने कुनै जरिवाना बांकी छैन भने जम्मै र बांकी भए असूल गर्नुपर्नेजति कटाई बांकी रुपैयां फिर्ता दिनुपर्दछ ।

११. खानतलासी गर्ने अख्तियारः— दफा ५, ८ र ९ बमोजिम कुनै छापाखाना अथवा समाचारपत्र, समाचारपत्रिका, किताब अथवा लिखतपत्रको प्रतिहरू जफत गर्ने श्री ५ को सरकारले निर्णय गरेपछि तल्लो दर्जाभा सब–इन्स्पेक्टरसम्मको पुलिस अफिसर खटाई जफत गर्नु भनी श्री ५ को सरकारले स्थानीय पदाधिकारीलाई आदेश दिई त्यस्तो आदेशमा उल्लेख भएको मालवस्तु पकाउ गर्न, रोक्का गर्न र त्यस्तो सामान रहेको वा रहन सक्छ भन्ने मनासिब माफिकको शंका भएको ठाउंमा पनि खानतलासी गर्न अख्तियार दिन सक्छ ।

१२. अनधिकृत प्रकाशन जफत गरी नष्ट गर्ने अख्तियारः— (१) कुनै पुलिस अफिसर वा त्यस काममा श्री ५ को सरकारबाट अधिकार पाएको जोसुकै व्यक्तिले पनि अनधिकृत प्रकाशनलाई जहां फेला परे पनि जफत गर्न सक्नेछ ।

(२) कुनै ठाउंमा अनधिकृत प्रकाशन छ वा होला भन्ने मनासिब माफिकको शंका भएमा स्थानीय पदाधिकारीले तल्लोभा सब–इन्स्पेक्टरसम्म दर्जाको पुलिस अफिसरलाई लिखित आदेशद्वारा अधिकार दिई सो ठाउँमा खानतलासी लिन पठाउन सक्छ र त्यसरी खटिएको अफिसरले पनि त्यस्तो ठाउँमा पाइएको समाचारपत्र, समाचारपत्रिका, किताब वा लिखतपत्र अनधिकृत प्रकाशन हो भन्ने ठहराएमा जफत गर्न सक्नेछ ।

(३) सो अफिसरले पनि उपदफा (१) र (२) बमोजिम जफत भई आएका सबै कागजपत्रहरू यथाशीघ्र आदेश जारी गर्ने पदाधिकारीकहां बुझाउन पर्छ ।

(४) स्थानीय पदाधिकारीको विचारमा सो कागजपत्रमध्ये कुनै अनधिकृत प्रकाशन ठहराएमा सो कागजपत्रलाई नष्ट गर्न सक्छ । अनधिकृत प्रकाशन भन्ने नठहरिएमा सो कागजपत्र जसको हो उसैलाई फिर्ता दिइनेछ । मालधनी पत्ता नलागेमा सो कागजपत्रको फांट सर्वसाधारणको जानकारीको लागि सूचना प्रकाश गरिनेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

१३. अनधिकृत प्रकाशन निकाल्ने बेरीतको छापाखाना पक्राउ र जफत गर्नेः– (१) आफ्ना इलाकाभित्र बेरीतको छापाखानाबाट अनधिकृत प्रकाशन छापिएको वा प्रकाशित भएको छ भन्ने पत्यार पर्ने कारण भएमा स्थानीय पदाधिकारीले लिखित आदेश दिई तल्लो दर्जामा सब–इन्स्पेक्टरसम्मको पुलिस अफिसरलाई खटाई निजलाई छापाखाना छ अथवा होला भन्ने मनासिब माफिकको शंका भएका ठाउँमा बस्न र सो ठाउँको खानतलासी लिन अधिकार दिन सक्छ । यस्तो ठाउँमा भएको छापाखाना बेरीतको र सो छापाखानाले अनधिकृत प्रकाशन छाप्ने गरेको छ भन्ने कुरा खटिई जाने पुलिस अफिसरको चित्तमा लागेमा यस्तो ठाउँमा पाइएको छापाखाना र लिखतपत्र पक्राउ गर्न सक्दछ ।

(२) सो पुलिस अफिसरले पनि आदेश जारी गर्ने स्थानीय पदाधिकारीकहां खानतलासीको रिपोर्ट दिनुपर्दछ र पक्राउ गरेको सबै माल यथाशीघ्र निजकहां दाखिल गर्नुपर्दछ । निजले यसरी पक्राउ गरेको छापाखाना जम्मै सजिलैसंग ल्याउन नसके छापाखाना रोक्का राखी सो छापाखानाको मुख्य भाग मात्र भए पनि स्थानीय पदाधिकारीकहां दाखिल गर्नुपर्दछ ।

(३) स्थानीय पदाधिकारीले जांचबुझ गरी कब्जा भएको छापाखाना अनधिकृत प्रकाशन छाप्ने छापाखाना हो भन्ने ठहराएमा निजले लिखित आदेशद्वारा सो छापाखाना रीतपूर्वकसंग जफत गर्नेछ । बेरीतको छापाखाना भन्ने नठहराएमा छापाखाना जसको हो उसलाई फिर्ता गरिनेछ । माल धनी चिनिएन भने मालको फांट खोली सर्वसाधारणको जानकारीको लागि सूचना प्रकाशित गरिनेछ ।

१४. विदेशबाट आएको प्रकाशित पुस्तक भएको अद्दतहरू रोक्का गर्नेः– (१) कसैले अनधिकृत प्रकाशन कुनै साधनद्वारा पनि नेपाल अधिराज्य बाहिर निकासी गर्नु हुँदैन ।

(२) जल, स्थल वा हवाई मार्गबाट आएका पुलिन्दामा दफा ५ बमोजिम निषेध गरिएको कुराहरू उल्लेख भएको कुनै किताब, समाचारपत्र, समाचारपत्रिका वा अरू लिखतपत्र छ भन्ने भन्सारका अफिसरलाई शंका लागेमा त्यस्तो पुलिन्दा रोकी त्यसभित्र पठाएको समाचारपत्र, समाचारपत्रिका, किताब वा अरू लिखतपत्रको केही प्रतिहरू स्थानीय पदाधिकारी छेउ भन्सारका अफिसरले चलानीसाथ पठाउनुपर्दछ ।

१५. हुलाकद्वारा पठाउने मालहरू रोक्का गर्नेः– जुनसुकै डांकखानाको हाकिमले डांकमा चलिसकेको चिट्ठी वा पार्शल बाहेक आफ्नो जिम्मामा रहेको कुनै डांकमा दफा ५ को उपदफा (१) मा लेखिएको शब्द, चिन्ह अथवा प्रत्यक्ष आकार भएको कुनै समाचारपत्र, समाचारपत्रिका, किताब वा अरू लिखतपत्र अथवा अनधिकृत प्रकाशन छ भन्ने शंका लागेमा जुनसुकै डांक पुलिन्दा वा पोका रोक्न सक्छ र यसरी रोकिएको डांक पुलिन्दा वा पोका डांकखानाको हाकिमले स्थानीय पदाधिकारी अथवा तोकिएको अफिसरकहां बुझाउनुपर्दछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

१६. कुनै प्रकाशित किताब आदि जफत गर्ने र खानतलासी गर्नेः– जुनसुकै ठाउँमा छापिएको भएपनि कुनै समाचारपत्र, समाचारपत्रिका, किताब वा लिखतपत्रमा दफा ५ को उप–दफा (१) मा लेखिएको शब्द, चिन्ह वा प्रत्यक्ष आकार भएको देखिएमा श्री ५ को सरकारले आफ्नो ठहरको कारणसमेत खुलाई यस्तो समाचारपत्र, समाचारपत्रिका, किताब अथवा लिखतपत्र नेपाल अधिराज्यभित्र जहां फेला परे पनि जफत गर्नु भनी आदेश दिन सक्तछ। त्यसरी आदेश दिइएमा स्थानीय पदाधिकारीले लिखित आदेश दिई तल्लो दर्जामा सब–इन्स्पेक्टरसम्मको पुलिस अफिसरलाई यस्तो समाचारपत्र, समाचारपत्रिका, किताब वा अरू लिखतपत्र छ वा हुन सक्छ भन्ने मुनासिब माफिकको शंका लागेको ठाउँमा पस्न र खानतलासी गर्नलाई समेत अधिकार दिन सक्नेछ।

१७. आदेश उपर सर्वोच्च अदालतमा निवेदनपत्र दिनेः– (१) दफा ५, ६, ८, १२, १३ र १६ बमोजिम धरौट जफत भएको वा जरिवाना भएको वा छापाखाना वा प्रकाशनहरू जफत हुन भएकोमा त्यस्तो धन माल वा धरौटमा हक पुग्ने व्यक्तिले आदेश हटाइपाऊं भनी आदेश भएका मितिले एक महीनाभित्र सर्वोच्च अदालतमा निवेदनपत्र दिन सक्छ र सर्वोच्च अदालतले पनि दफा ५ को उप–दफा (१) मा उल्लिखित शब्द, चिन्ह अथवा प्रत्यक्ष आकार भए नभएको वा दफा ७ को उप–दफा (२) वा यस ऐनको अरू व्यवस्थाको बर्खिलाप मुद्रण वा प्रकाशन गरे नगरेको कुराको निर्णय गर्नेछ।

(२) दफा ९ को उपदफा (१) उल्लंघन गरे बापत सोही दफाको उप–दफा (२) बमोजिम छापाखाना वा अरू कागजपत्र जफत हुने आदेश भएमा आदेश पाएका मितिले एक महीनाभित्र छापाखाना धनी वा प्रकाशकले सो आदेश हटाइपाऊं भनी सर्वोच्च अदालतमा निवेदनपत्र दिन सक्दछ।

१८. स्पेशल बेञ्चबाट सुनवाइ हुनेः– दफा १७ बमोजिम परेको निवेदनपत्र ३ जना न्यायाधीश बसी बनेको सर्वोच्च अदालतको स्पेशल बेञ्चबाट सुनी तहकीकात र ठहर हुनेछ।

१९. आदेश हटाउन सक्नेः– दफा १७ बमोजिम निवेदनपत्र परेपछि जफत गरिएको समाचारपत्र, किताब, समाचारपत्रिका अथवा अरू लिखतपत्रमा दफा ५ को उप–दफा (१) उल्लंघन गरी शब्द, चिन्ह वा प्रत्यक्ष आकार उल्लेख भएको छैन वा यो ऐनको अरू व्यवस्थाको उल्लंघन भएको छैन भन्ने स्पेशल बेञ्चले ठहराएमा सो स्पेशल बेञ्चले त्यस्तो आदेशलाई हटाउन सक्छ।

२०. समाचारपत्रको किसिम र प्रवृत्ति देखाउने सबूदः– दफा १७ बमोजिम परेको निवेदनपत्र उपर कारवाइ हुंदा जुन शब्द, चिन्ह अथवा प्रत्यक्ष आकार रहन गएको वा अरू पालन गर्नुपर्ने व्यवस्था पालन नगरेको अभियोगमा धरौट जफत गर्ने आदेश भएको हो सो कुराको पुष्टयाइँको लागि कसैले त्यस किसिमको प्रवृत्ति भएको शब्द, चिन्ह वा प्रत्यक्ष आकार उल्लेख भएको यो ऐन जारी भएपछि प्रकाशित भएको समाचारपत्रको कुनै प्रति सबूदको रूपमा पेश गर्न र लिन हुन्छ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

२१. सर्वोच्च अदालतको कारवाइः– यो ऐन बमोजिम परेको निवेदनपत्रमा कारवाइ गर्ने, त्यसमा लाग्ने खर्च भराउने र भएको फैसला बमोजिम तामेल गर्ने गराउने विषयहरू संबन्धमा सर्वोच्च अदालतले यस विषयमा बनाएको नियम बमोजिम हुनेछ ।

२२. आदेश तामेल गर्नेः– यो ऐन अनुसार दिइएको आदेश बमोजिमको सूचना संबन्धित व्यक्तिका नाउँमा तामेल गर्दा श्री ५ को सरकारले जारी गरेकोमा वा स्थानीय पदाधिकारीले आफ्नो अधिकारक्षेत्र इलाकाभन्दा बाहिर रहे बसेको व्यक्तिको नाउँमा जारी गरेकोमा सम्बन्धित इलाकाको स्थानीय पदाधिकारीकहां पठाउनुपर्दछ र निजले पनि समन इतलायनामा पठाउँदा पुऱ्याउनुपर्ने रीत पुऱ्याई तामेल गर्न लगाउन पर्दछ । उचित प्रयत्नबाट पनि लेखिए बमोजिम तामेल हुन सकेन भने तामेल गर्न जाने अफिसरले छापाखाना धनीको हकमा निजले छापाखाना र प्रकाशन रजिष्ट्रेशन ऐन बमोजिम दिएको विवरणमा उल्लेख भए बमोजिम छापाखाना रहेको ठाउँको सबैले देख्ने प्रमुख भागमा र प्रकाशकको हकमा सोही ऐन मुताबिक निजले दिएको विवरणमा जुन ठाउँबाट सो समाचारपत्र प्रकाशन हुने भनी लेखिदिएको छ सो ठाउको सबैले देख्न सक्ने प्रमुख भागमा टांसिएको सूचना उचित तरीकाले तामेल भएको मानिनेछ ।

२३. अदालती कारवाइमा बन्देजः–(१) यो ऐन बमोजिम जफत गर्ने निर्णय भै आदेशको जनाउ दिएपछि सो निर्णय अन्तिम हुनेछ ।

(२) सो निर्णयउपर दफा १७ बमोजिम पर्ने उजूरी निवेदनपत्र र दफा २९ बमोजिम पर्ने अपील सर्वोच्च अदालतले बाहेक अरू कुनै अदालतले हेरी कारवाइ गर्न पाउने छैन ।

(३) कसैले यो ऐनमा लेखिए बमोजिम केही गरेको वा असल नियतले गर्न खोजेकोमा निजउपर यो ऐनमा लेखिए बाहेक अरू कुनै देवानी वा फौज्दारी कारवाइ चलाउन सकिने छैन ।

२४. अरू प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम मुद्दा चलाउन सक्नेः–कसैले यस ऐन बमोजिम कुनै गर्नुपर्ने काम नगरेमा वा गर्न नहुने काम गरेमा निज उपर अरू ऐन बमोजिम नालिश उजूर गर्न यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले बाधा पुऱ्याएको मानिने छैन ।

२५. अनधिकृत प्रकाशन बुझाउनेः– गैरकानूनी तवरबाट प्रकाशित भएको किताब, समचारपत्र, समाचारपत्रिका वा अन्य लिखतपत्र वा अनधिकृत प्रकाशन नेपाल गजेटमा सूचना प्रकाशित भएको ३९ दिनभित्र त्यस्तो प्रकाशन हुने जुनसुकै व्यक्तिले पनि स्थानीय पदाधिकारीकहां बुझाउनु पर्दछ । नबुझाएमा स्थानीय पदाधिकारीको तजवीजले निजलाई पांचसय रुपैयांसम्म दण्ड वा तीन महीनासम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ ।

२६. गैरकानूनी अनधिकृत प्रकाशन ल्याउने लैजाने पठाउनेलाई सजायः–जल, स्थल वा हवाई मार्गबाट जानी जानी गैरकानूनी किताब, समाचारपत्र, समाचारपत्रिका वा अरू लिखत-

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

पत्र वा अनधिकृत प्रकाशन ल्याउने, लैजाने, पठाउने वा झिकाउने व्यक्तिलाई स्थानीय पदाधिकारीको तजवीजले छ महीनासम्म कैदै वा एक हजार रुपैयांसम्म दण्ड वा दुवै सजाय हुनेछ ।

२७. गैरकानूनी अनधिकृत प्रकाशन जानी जानी बिक्री वितरण प्रकाशन, प्रदर्शन गर्नेलाई सजायः—कसैले गैरकानूनी ठहरिएको किताब, समाचारपत्र, समाचारपत्रिका वा लिखतपत्र वा अनधिकृत प्रकाशन जानी जानी बेचेमा, वितरण गरेमा, प्रकाशित गरेमा वा प्रदर्शन गरेमा निजलाई स्थानीय पदाधिकारीको तजवीजले नौ महीनासम्म कैदै वा पन्ध्रसय रुपैयांसम्म दण्ड वा दुवै सजाय हुनेछ ।

२८. छापाखाना धनीलाई थाहा नदिई गैरकानूनी प्रकाशन गरेमाः—कसैले छापाखाना धनी वा छापाखाना कम्पनीको मेनेजरलाई थाहा नदिई कुनै गैरकानूनी किताब, समाचारपत्र, समाचारपत्रिका वा अरू लिखतपत्र प्रकाशित गरेको ठहर्न आएमा सो गैरकानूनी प्रकाशन गर्ने प्रकाशक, मद्रक वा सम्पादक जसको काम हो निजलाई पटकै पिच्छे स्थानीय पदाधिकारीको तजवीजले एक हजार रुपैयांसम्म जरिवाना वा छ महीनासम्म कैदै वा दुवै सजाय हुनेछ ।

२९. अपीलः—दफा २५, २६, २७ र २८ बमोजिम स्थानीय पदाधिकारीले दिएको आदेश उपर चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले नेपाल कानून बमोजिम सर्वोच्च अदालतमा अपील दिन सक्नेछ ।

३०. समाचार, आलोचना वा प्रकाशन रोक्न लगाउने श्री ५ को सरकारको अधिकारः—सार्वजनिक हितको निमित्त रोक लगाउनुपर्ने मनासिब देखेमा श्री ५ को सरकारले जुनसुकै समाचार वा आलोचना वा प्रकाशन रोक्नु भनी आदेश दिन सक्छ । सो आदेश उपर कुनै अपील वा उजूर लाग्न सक्नेछैन ।

३१. अधिकार सुम्पनेः—श्री ५ को सरकारले नेपाल गजेटमा सूचना प्रकाशित गरी यो ऐन बमोजिम आफूले पाएको सबै वा केही अधिकार कुनै पदाधिकारीले प्रयोग गर्न पाउने गरी अधिकार सुम्पन सक्तछ ।

३२. नियम बनाउने अधिकारः—(१) यो ऐनको उद्देश्य कार्यान्वित गर्न श्री ५ को सरकारले नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) ले दिएको अधिकारको सर्वसामान्यतामा प्रतिकल प्रभाव नपर्ने गरी श्री ५ को सरकारले प्रेस प्रतिनिधिलाई प्रमाणपत्र दिने सम्बन्धमा नियम बनाउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) अन्तर्गत बनेका नियमका कुनै कुरा उल्लंघन गर्ने व्यक्तिलाई त्यस्ता प्रत्येक उल्लंघन बापत श्री ५ को सरकार वा स्थानीय पदाधिकारीले एकसय रुपैयांसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित भएपछि मात्र लागु हुनेछ।